5

బతికి చెడిన దేశం

అట్టాడ అప్పల్నాయుడు

ఒక గోనెసంచీ నిండుగా - నాలుగు పెద్దా, చిన్నా తపేళాలూ, మూడు కంచాలూ, రెండు చెంబులూ, ఓ గ్లాసూ; వాటి కింద కుంచెడు మిరపకాయల చిన్న మూటా, పదలం ఉల్లిపాయలూ, చిన్న కందులు కుంచుడూ కలిపి మరో చిన్న మూటా వున్నాయి.

ఉప్పుగల్లో అడ్డడు మిగిలాయి, గాని మూట గట్ట లేదు. ఉప్పుగల్లుకేటి బంగారమా అని పొరుగింటి ముసల్దానికిచ్చేశాడు. గుగ్గిలపు కఱ్ఱతోటి చేసిన పీటచెక్క వొదల్లేక గోనెసంచీలో వెయ్యబోయింది యిల్లాలు. సంచీలో చెక్క అడ్డంగా పట్టదు, నిడువుగేస్తే సగం జాగా ఆవరించేస్తంది.

"...బతుకు యీకాడకొచ్చినా- నాయురాలికి పీట చెక్క కావాల గావాల, కూకోని వూసులాడ్డంకి. మనఁ వేటి, నీ యత్తోరింటి కెళ్లడంలేదు! అడుక్కు తిండాని కెళ్తన్నాం," అని విసుక్కున్నాడు.

"...ఆఁ! అత్తోరింటిల పీటచెక్క మీద కూకోని కూకోని- తినీ తినీ సూడు, పిఱ్ఱలు యెలగ బలిసి నాయో," అని ఎండిన పుల్లల్లాంటి, తన కటిభాగాన్ని తిప్పి చూపి వెక్కిరించేదే! గానీ, ఆ యిల్లాలి గొంతు దుఃఖంతో పూడుకుపోయింది. ఈలోగా, యిరుగింటి గౌరీశ్వరి, 'జేగర్త గుంచుతాను, మీరు తిరిగొచ్చిన్నా డిచ్చేస్తా,'నంది. పీటచెక్క వొదిలేశారు.

అప్పుడనుకున్నాడు- తిరిగొచ్చిన్నాటికి- తనకేది మిగలప్పోయినా, పీటచెక్క మిగల్తాదిరో అని!

ఔను, అదే మిగుల్తాదేటో? మడిచెక్కలు మిగ ల్తాయా? యింటి మట్టి మిగల్తాదా? పశుల సాల మిగ ల్తాదా, పశివి వెలగా మిగల్లేదు. పెరటిమొక్క, పెరటి వెనక నుయ్యీ... మిగల్తాయా?

అసలకివన్నీ వొదులుకొని, యిరుగునొదిలి, పొరుగునొదిలి, బంధుబలగాన్ని వొదలి బలరాం నాయుడో యెక్కడికెళ్తావ్? యెలాగ బతుకుతావ్? అనడిగింది మనసు.

ఏటి సెయ్యను మరి? యేది దారి మరి? యిర కాటాలూ, యిక్కట్లొచ్చి యివన్నొదిలెళ్తన్నాను. మళ్లీ రానేటే మనసా?

ఇలాటి ఇక్కట్లు రాఁవులోరికే రాలేదా మనసా? పాండురాజు బిడ్డలకి రాలేదా మనసా? అరణ్యవోసం ఆళ్లకే తప్పిందిగాదు గదా మనసా...?

నిజఁవేనిరోరె, నిజఁవేనిరా- బలరామనాయుడా- నిజివే. గాని అరణ్యవోసం తరువాత అయివోద్య సింవాసనం దొరికింది రాములోరికి. రాజ్జెం దొరికింది- పాండురాజు బిడ్డలకి. ఏలినవోరితోటి పోల్చుకోకురో యెఱ్ఱినాయుడో- అధికారపీఠం పోయిన అయిదేళ్లకి, మళ్లా పీఠమెక్కీగఱ్ఱు ఆళ్లు; అన్నది మనసు.

'అలగంతావా, మనసా- అయితే బతికి చెడి, దేశాలు పట్టీడంకంటా యింటెనక నూతిల పడి చావటం మంచిదని- నూతిలోకి చూసేడు. నీరింకిన నుయ్యి- నల్లగా వెక్కిరించింది. అందలోని నీళ్లన్నీ మా కళ్లల్లోగానున్నాయేటి కొంపదీసి,' అని కళ్లు తుడుచు కున్నాడు అపుడు.

రైలులో కూచున్నప్పటి నుంచీ మనసులో పదే పదే - యిల్లూ, పొలం, ఊరూ కలదిరిగి కళ్లల్లో నీటిపొర చేరింది.

*

గోనెసంచీ మూట దిగింది, పాతగుడ్డల్తో నిండిన పాత ట్రంకుపెట్టె దిగింది. అక్షర సంక్రాంతి నాడిచ్చిన పుస్తకాలు, పలకలూ వొదలల్లేని ఆస్తులుగా వొంతు లేసుకు మోసుకొచ్చిన కొడుకూ, కూతురూ దిగినారు. కాటికి దగ్గరా, వూరికి దూరం దాన్నిరా- దేశాలంట తిప్పతావేందిరా- అని మూలిగే ముసల్దాన్ని దించుతూ, భార్య దిగింది.

వల్లకాడు లేని దేశం లేదే తల్లీ. అసలకి వల్లకాడు కాని దేశమేదోలమ్మా? అని మనసులో గుణుసుకొని, మూటల్నీ, కుటుంబాన్నీ మరోసారి చూసుకున్నాడు బలరాంనాయుడు.

చీకటి రాత్రి వేళయినా విద్యుత్కాంతుల్తో ధగ ధగా వెలిగిపోతోంది ప్లాట్‌ఫాం. పట్టణాల్లో రాత్రి గూడా పగలు లాగుంటాదనుకున్నాడు. మరందుకేనేమో రాత్రీ, పొగులూ, పన్లు దొరుకుతాయన్నాడు సిమాలుగాడు!

నాలుగేళ్ల కిందట, దేవుని మాన్యం భూమి కౌలు గొడవలు ముదరటం, కొట్లాటా, కేసులూ, కౌలు తొలింపు- అపుడొచ్చేసేడు సిమాలు! భూమి పోయింది గానీ, కేసులు పోలేదంటూ- యిలగేనా, మనం కలుస్త న్నాం అని సంబరపడతాడు, కోర్టు వాయిదాల కోసం ఊరికొచ్చినపుడు. కోర్టు నుంచి, తనతో ఊర్లోకొస్తాడు. ఊరంతా చుట్టేసొచ్చి, నిద్రోతాడు. మర్నాడు నాగావళి నదిల తలస్నానం చేసొచ్చి, బయలెల్తాడు. వాళ్లూ, వీళ్లూ యిచ్చిన గుమ్మడిపండునో, చెనక్కాయల్నో, అపరాల్నో మూటగట్టుకొని డిఎమ్‌యూ రైలెక్కుతాడు.

ఏడీ సిమాలు? రైలు దిగిన కాడ కొస్తానన్నాడు, యేడీ? 'భద్రం... కొడుకుల్లారో...' అన్నట్టుగా తనలాంటి వలసబతుకుల వారికి కూతవేసి చెప్తూ కదిలింది డిఎంయూ రైలు.

కొడుకు చిటికెనవేలు చూపేడు తల్లికి. "మూర్తం జూసి, తీర్తం బయిలెల్తే ముంతొట్టుకు పరిగెట్టాడట యిలాటోడె. యిదా, యీడి బాధ చూడు," అని అప్ప జెప్పిందామె.

బలరాంనాయుడు చుట్టూ చూసేడు. "పల్లెటూరు గాదు, కాలిజాగాలూ, తుప్పలు, డొంకలూ ఉచ్చబోసేడానికి! పట్నం మీద ఉచ్చ పొయ్యలేవురా కొడకా, ఆపుకో," అన్నాడు.

అంతలో-

"యెంచేపైంది దిగీ? జేగర్త గొచ్చీసేరు గదా? రండ్రండి," అని పలకరించేడు సిమాలు. ప్రప్రథమంగా కొడుకు సమస్యని తీర్చమన్నాడు బలరాంనాయుడు సిమాలుని.

ఆ తర్వాత, మూటలెత్తుకొని బయల్దేరారు. తనుండే పేటలోనే వీరి కోసం వో గుడిసె కిరాయికి సిద్ధం జేశాడట సిమాలు. అయినా, రెండు పూటలు అతగానింట్లోనే తిండీ, తిప్పలట. కాదనొద్దన్నాడు.

చీకట్లను చీల్చి చెండాడే మెర్క్యురీ లైట్లూ, విశా లమైన రోడ్లూ, విలాసవంతమైన ఎత్తైత్తు భవంతులూ, లాడ్జీలు, సిన్మాహాళ్లు, హోటల్లూ, కార్లూ, జీపులూ, మోటారు సైకిల్లూ... ఖరీదుగా, విలాసంగా కన్పించింది నగరం.

భాగ్యమంతా పట్నాల్లోను, దరిద్రమంతా పల్లె టూళ్లలోను వున్నట్టిగుంది.

"ఔనోరే సిమాలో? పట్నాల్లంట యేటి పండి స్తార్రా?" అనడిగేడు.

"పండించినోడిది గాదు, పంటని మార్కెట్టి(ంగ్) చేసినోడిది భాగ్యం," బదులిచ్చేడు సిమాలు. నాయుడికి బోధపడలే.

మీ బతుకెలాగుంది? పెళ్లాంబిడ్డలెలాగున్నారు? బతుకు భోగట్టాలడిగింది నాయుడి భార్య.

నీ పెద్దలు, పేరంటాళ్ల దయవొల్ల, నేటికి- తల దాచుకోడానికి గుడిసె, కట్టుకోను గుడ్డముక్క, కడుపు కింత కూడూ లోటు లేదన్నాడు సిమాలు.

తృప్తిపడిందా యిల్లాలు.

అనేకానేక ప్రశ్నల్తో, యెన్నెన్నో వేధించే జ్ఞాపకాల్తో, ఆశనిరాశల్తో బలరాంనాయుడు కుటుంబం సిమాలు వెంట నడిచింది.

*

నాగేటి చాళ్లుకి పొదిగిన పచ్చపొడి ఉంగరంలా వుంది నారుమడి ఆకుపచ్చగా. నలువైపులా చిరత గట్లెత్తి, తనివిదీరా నారుమడిని చూసి, నూతి దగ్గర కొచ్చేడు బలరాంనాయుడు! పొద్దు కరకరమంటోంది. పొట్టలో గూడా. ఊరి దోవవేపు చూసేడు. చెట్లూ, చేమలూ, పక్షులూ, పశురాళ్ల మీదుగా, దూరంగా ఎర్రంచు పసుపుచీరలో స్త్రీ ఆకారం ఒకటి అస్పష్టంగా కన్పించింది.

నాయురాలు- అడుగులు లెక్కబెట్టుకొస్తంది తాపీగా అని గుణుసుకొని, గట్టు మీది వేపకొమ్మ విరిచి, నోట్లో పెట్టుకున్నాడు. అవతలి గట్టుమీది కాగు చెట్టు మీంచి రెండు కాకులు బలరాంనాయుడు నెత్తికి నిలువెత్తున కావ్‌కావ్‌మంటూ ఎగిరెయి.

"...యింకా సల్లంది రాలేదర్రా. ఆగండి, అలాగ యెగరకండి, రెక్కలు అలిసిపోగలవు," చెప్పాడు కాకులకు.

ఆ తర్వాత పాచి గీచుకుంటుంగా- ఓ రామ చిలుక రాతి చప్టా మీదకు రాబోయి, బలరామయ్యను చూసి, పక్కన కొంత దూరంలో నున్న పాత యేతాం కొమ్మ మీద వాలింది.

"... యేంవే? నేనేటి దెయ్యాన్నా, భూతాన్నా? నన్ను చూసి అటు పారిపోనావు," అనడిగేడు పాచిపుల్ల విసుర్తూ.

రామచిలుక వులకలేదు. రెక్కలు సారించింది.

"రెక్కలిప్పితే చిలకలాగుండవు, కాకిలాగుం టావు," అని వెక్కిరించేడు.

"పాచినోటికి అంతకంటె మంచి పలుకులెల గొస్తాయిలే," అంది చిలుక.

"యేటే? పిట్టంత లేవు. నాది పాచినోరా? పాచి మాటలా? నిన్నూ..." అని తగువాడ్తూ తువ్వాలు దులిపేడు బలరాంనాయుడు.

"నోరు సాపీసి కేకలెయ్యకు, నోటిల యెరిగీ గల్ను," అని హెచ్చరించి, యెగిరిపోయిందా చిలుక.

"నువ్వీసారి, యీ మడిసెక్క యిరువాయిల్లోన కనబడు సెప్తాను," అని అరిచేడు కోపంగా.

"ఎవుల్తోటీ కయ్యిం," అనడిగింది, అపుడే చేరిన భార్య.

"నీ యారాల్తోటి..." బదులిచ్చేడు బలరాం నాయుడు.

"...యారాల్ని తెచ్చే మొహమే యిది. సాల్లే. కట్టు కున్ని దానికే కంచం లేదు, ఉంచుకున్న దానికి మంచం అట, సాల్లే," అని మొటిమలిరిసి, సల్దన్నం పెట్టిందామె.

బలరాంనాయుడు మౌనం వహించి, సల్లంది ముద్దలు రెండు మింగి, గెంజి గుటకేసి, యెదురుగా కూచున్న భార్యను- కూచునే బదులు, ఆ వేపచెట్టు కింద రాలిన పిక్కలేరొచ్చు కదా- అని పురమాయించేడు.

"...కోడి కూసిన జాముకాంచి, దించిన నడుమెత్త కుండా పన్జేసినాను. నీకళ్లెదురుగా కూకున్నానని పని పురమాయించీకు," అని నిష్టూరమాడింది, భార్య.

"కూకోని తినాలంతే- నాయుడోలింటి కోడలవ్వా లిసింది," సల్లంది ఊర్చి తాగేసి, యిగటమాడేడు, బలరాంనాయుడు.

"...మా అమ్మా నాయినలు నాయుడోరనుకునే మనువిచ్చినారట. పేరు కొసన నాయుడుంది. ఊరిల మిద్దిల్లూ, కళ్లంవ్వూ, బండీ బక్కలూ వున్నాయిట, యెవుళివి చూపించీసినావో? సన్నప్పంచే, జరీకండువా యెరువ్వని యెవుడికి తెలుస్తాది? బల్రాంనాయుడు గోరంటే భాగ్యమంతుడే అనుకున్నారు మా కన్నోరు..." దెబ్బగొట్టిందామె హాస్యంగా.

గానీ, బలరామయ్యకు మాత్రం ఆ దెబ్బ యెక్కడో తగిలింది. ఎన్నింటినో మదిలో కదిలించింది. తన బాల్యం నాటి... కళ్ల ముందరి భాగ్యం, తనకు వయసెదుగుతోన్నకొద్దీ- తరిగిన భాగ్యం... కదలాడింది. చెరువుల కింద భూంవులూ, పశులమందలూ, పంట కుప్పలూ, పంటల మధ్య కదలాడిన బతుకు!

బాల్యం పోయినట్టే భాగ్యంవూ!

తన తండ్రి తనకో కథ చెప్పేవోడు. ఆ కథని- బిడ్డలకు చెప్పమనేవాడు. అతనికి అతని తండ్రి, ఆ తండ్రికతని తండ్రి తరతరాలు చెప్పిన కథట.

నాయినా-

ఇద్దరన్నతమ్ములు, పశులూ, గొర్లూ కాపుగాసి బతికేవోరు. గుర్రమెక్కి ఓసారి నాగావళి నదొడ్డున ఆగేరట. గుర్రం దిగేరు. గుడారమేసారు. అన్న గుడా రప్పనిలో వుండగా- తమ్ముడు, కంపకొట్టి తెస్తానని గుర్ర మెక్కి యెళ్లాడట. పొద్దు తిరిగింది. రాలేదట. దినాలు గడిచేయి రాలేదట. మాసాలు గడిచేయి మరి రాలేదట.

అన్న- చుట్టూ చూసేడు. నేలతల్లికి దండ మెట్టాడు. గొడ్రాయి నేలని దున్నేడట. ఏటికేతమేసి ఎయిపుట్లు పండించేడు.

నాగలీ, నక్కూ, పనిముట్లు చేస్తామని కమ్మరీ, కుండా మండా చేస్తామని కుమ్మరీ, తట్టాబుట్టా చేటలని మేదరీ, యిలాగ గుడ్డలుతక చాకలీ, గెడ్డాలు గీక మంగలీ- సకల వృత్తులవోరూ చేరేరట. అన్న అందరికీ గుడిసె లేసుకోండి అన్నాడట. అందరితో అదో ఊరయ్యిందట. ఊరంతా సందడయ్యిందట. ఉమ్మడి బతుకులట, ఉమ్మడి పండగలట.

గుర్రమెక్కి యెళిపోయిన వాడు తిరిగొచ్చేడు. గానీ, తమ్ముడు కాడట. రాజునన్నాడట! అన్న- రైతు అయ్యేడట! అదీ కత!

బలరామయ్య తండ్రి, "నాయినా, రాజులూ, జెమీందార్లూ, తెల్లోళ్లూ, నల్లోల్లూ, ఊరి నలాగుంచ లేదు. వృత్తుల్నలాగుంచలేదు. ఎయిపుట్ల భూంవినీ అల గుంచలేదు... అందికే... అందికే... నీ మీద నాకు బెంగ, నీ బతుకు మీద బెంగ, నీ బిడ్డల మీద బెంగ..." అంటూ ఆ బెంగతో చనిపోయేడు.

కావ్ కావ్ మంటూ కాకులు, కంచం ముందు వాలేయి. బలరామయ్య ఆలోచనలు తెగినయి, భార్య వేపు చూస్తూ-

"...పోనీ తాతముత్తాతల భాగ్యం పోయింది. పోనీ తండ్రినాటి భాగ్యం అదెలాగ పోయింది? కొంత నేనూ, కొంత నా తండ్రీ... పోగొట్టుకున్నాం," అనన్నాడు. ఆ యిల్లాలు నొచ్చుకుంది తనాడిన హాస్యానికి.

"ఎకరమో, సకరమో ఆ చెరువుకింద భూమినే నమ్ముకోవల్సింది, తిండికేనా హామీ వుణ్ణు. అదమ్మేసి, బంజరుగొన్నాం, యెక్కువ భూమని, యేదోనాడు నాగావళి కాలువో, వొనకాబడి ఆనకట్టో, జంఝావతి రిజర్వాయిరో- యిదిగో బంజరు మీదకి పారీదా అనుకున్నాను. ఇదిగీనాటికి నుయ్యి అప్పు, మోటారింజనప్పు, యేటకేటా మదుపుల అప్పు... తడిసి మోపుల మీద మోపులై పోనాయి...! ఈ నారు దీసి ఉడిపించడంకిగాని, ఎరు వెయ్యడంకి గాని, యేగాణప్పు పుట్టడం లేదు మరి..." అని బాధగా పలికేడు బలరామయ్య.

పొద్దుటే యింటి ముందు జీపాపి, కేకలేసిన బేంకు అధికార్ల హెచ్చరికలుగానీ, దోవలో యెదురై పరువు దీసిన షావుకారి సంగతిగానీ ఆ సమయంలో భర్తకు చెప్పకుండా, గుండెల్లోనే దాచుకుందా యిల్లాలు!

అపుడా మడిచెక్కకు ఆవలి గోర్జలోంచి ట్రాక్టరొకటి ప్రత్తి లోడుతో పోతోంది. దానికమర్చిన టేప్ రికార్డర్‌లోంచి కొడితే సిక్స్ కొట్టాలిరా పాట విన్పిస్తోంది. దాని వెనుక, మోటార్ సైకిల్ మీద- చౌదరిగారు, యిటు వేపోసారి చూసి, పలకరింపుగా చేయి ఊపి, వెళ్తున్నారు.

"...యిక యవసాయాలు- అదిగో అలాటోళ్లే సెయ్యాల. మదుపులున్నోళ్లూ, మార్కెటెరిగినోళ్లూ..." అనన్నాడు బలరామయ్య.

ఆవేదనగా చూసిందామె. బలరామయ్య నారుమడి చుట్టూ మళ్లీ మళ్లీ తిరగసాగేడు...

కళ్లు తుడుచుకున్నాడు.

పొద్దుటే సిమాలు నిద్ర లేవకముందే లేచి, మునివాకిట ముడుచుక్కూచొన్న బలరామయ్య మనసునిండా నాగేటి చాళ్లూ, నారుమళ్లూ తిరగసాగేయి...!

*

తర్వాత సిమాలూ లేచేడు. బలరామయ్యను బయల్దేరదీసేడు. ఇద్దరూ బయల్దేరుతుంటే-

"...కరువుకి దాసరయిపోతానంతే, పదం రావొద్దా పాడటంకి? అలాగ రైతోరి పని దప్ప మరోటి సెయ్యగల్దేటీ మనిసి?" అంది యిల్లాలు.

"పోనీ, ఆ పనే సూద్దుం," అన్నాడు సిమాలు.

తనకు తెలిసిన వొక పెద్దాయన వద్దకు తీసుకెళ్లేడు. పెద్దాయనకు క్రిష్ణానది కాలువ దిగువ కొంత భూఁమీ, నగరంలో కొన్ని మిల్లులూ, మరికొన్ని వ్యాపారాలూ వున్నాయట. మంచోడట. పేదోనికి పని చూపి ఆదుకుంటాడట.

పెద్దాయన ఖద్దరు దుస్తులే ధరించేడు. గానీ, అవి, అతని మెడలోనా, చేతివేళ్లకీ గల బంగారు ఆభరణాల కంటే ఖరీదువి. అతని మీసాల్ని మాత్రమే చూస్తే రైతుగానూ, కళ్లను చూస్తే వ్యాపారవేత్తగానూ కన్పిస్తాడు. అతను మౌనంగా వింటున్నాడు. సిమాలే చెప్పకొస్తున్నాడు. బలరాంనాయుడి తాత్తండ్రుల గురించీ, గ్రామం గురించీ, బలరామయ్య గురించీ చెప్పి చెప్పి- సైగ జేశాడు, బతిమాలుకో అన్నట్లు బలరామయ్యకి.

బలరామయ్య పెద్దాయన్ని చూసేడు. చేతులు జోడించేడు.

"...బావూ బతికి చెడిన దేశమోడ్ని (బతికి చెడిన వాణ్ణి అనటం ఇష్టం లేదాయనకు. తనొక్కడే చెడలేదు గదా, అని), మీ పెద్దలు, పేరంటాళ్ల దయవొల్ల మా తాత ముత్తాతలు సల్లగ బతికేరు. గాని తాతల్నాటి భూఁవికి రాజులూ, జమీందార్లక్కుదార్లయినారు. తండ్రినాటికి తెల్లదొరలు తోడయినారు. కొత్త పంటలు, కొత్త మార్కెట్లు జతగలిసేయి. నాకొచ్చేసరికి మెట్టభూములూ, మార్కెట్ పంటలు, మదుపులు మీద మదుపులూ జమగూడినాయి. అయినా, నిబ్బరంగా నిలబడినాను.

"బాగుపడ్డానికి బంజర్ని వొరగట్నాను. వొస్తాదనుకున్న ఆనకట్ట రాక- అప్పుజేసి నుయ్యి దవ్వి, ఏతమెత్తినాను. అప్పు తీరదు, నూతి నీరు సాలదూ! సెప్పానుగదా బావూ- బతికి చెడిన దేశమని. ఆనకట్టల్లేని దేశమని, అప్పుల దేశమని, ఆకలి దేశమని. ఆ దేశానికి దండం ఎట్టి, యెంతకో కొంతకి తమలాంటి కలిగినోరికి భూఁవులప్పుజెప్పి సేనామందెలిపోనారు. కలిగినవోరు- ఆ భూముల్ల రిగ్గులు దించితే- యేతాంకి నూతి నీరందుతాదా? అందదు. మళ్లా అప్పు జేశాను. మోటారేసినాను. పంటలు మార్చినాను. మార్కెటెంట పరుగెత్తినాను. పరుగెత్తినాను. కొసకి, పడిపోనాను. నుయ్యప్పు, మోటారప్పు, మదుపులప్పు ముప్పేట గొంతుక్కి ముడేసినాయి. ఇంటిల వంటకి లేదు. ఈధిలో పరపతీ లేదు, పొలాన పంటకి మదుపు లేదు. ఏది దారి? దిగులు దిగులుగా... నారుమడి పక్క నూతి కాడ సతికిలబడినాం భార్యాబిడ్డల్తో.

“అపుడా- దొరెంటెల్లిన చౌదరిబాబు చూసేడట. ఆ బాబే, ‘దిగులొద్దు, అప్పులు తీర్చేస్తాను, భూమి తనకాయివ్వండ’న్నాడు. పూలమ్మేచోట కట్టెలమ్మ లేమంటే- దారి కర్చులిస్తాను ఎక్కడో బతికి, సంపాదించి తిరిగి రండి, భూమి విడిపించుకోండన్నాడు. అది బాబూ... అలాగ... యిదిగావా యీ రెక్కల్తో వొచ్చేసినాను...” అని చెప్పాలనుకున్నాడు బలరామయ్య. గానీ, ఆయన గొంతులో అవన్నీ కదలాడ్తున్నాయేగానీ, బయటకు రావటం లేదు. ప్రయత్నమ్మీద గొంతు పెగిల్చితే-

“...యివిగోండి బావూ యీ రెక్కలిరిసి కష్టపడతాను. మీ పశివిల్ని కాస్తాను. పంటలు పండిస్తాను, మీ భూముల్ని పచ్చపచ్చగా చేస్తాను. మీ యింటిని పాడి, పంటల్తో కళకళలాడిస్తాను. పనిప్పించండి. నాకు పనిప్పించండి...” అని మాత్రమే అనగలిగేడు.

ఆ పెద్దమనిషి, “తర్వాత రండి,” అనేసి లోనకెళ్ళిపోయేడు.

మొదట సిమాలు, తర్వాత సిమాలు వెంట బలరామయ్య, ఆ తర్వాత తర్వాత గంటేదోడు, రౌతోడు, చీమలోడు, యెవరెవరో... బతికి చెడిన దేశం నించి వలస వస్తూనే వున్నారు...!

ఆదివారం వార్త, 22 మే 2005
ఆకాశవాణి, విజయవాడ కేంద్రం ప్రసారం